

ԱԶԳԱՅԻՆ ՔՐՈՆԻԿ

ՀԱՅՈՑԵՆ Ի ԲԱՐԻՋ. — Դրական եւ երաժշտական երեկոյթը զոր Բարիզի Հայ Ուսանողաց Միութիւնը կազմակերպած էր՝ խաչատուր Աբովեանի մահուան յիշատակին առթիւ, տեղի ունեցաւ Նոյ. 5ին, Իւնիոն Քոնքիէին սրահին մէջ, մեծ յաղողութեամբ։ Ուսանողները ոչ մէկ ջանք, ոչ մէկ խնամք ինչպէս չէին այս հայրենասիրական ու գրական երեկոյթին տալու համար այն բոլոր գնացը որ հարկաւոր էր։

Սրահին ճակատը դրուած էր Աբովեանի կենդանագիրը՝ արուեստագարը չըջանալի մը մէջ։

Երկուսասարգներու խումբ մը երգեց ազգային չորս երգեր, Մայր.Առաքիլ, Ի իշխր ծայկնց, Թնցայ հիմնակն եւ Երբոր քացուիկն։ Պ. Յ. Զամէեան արտասանեց, յուզեալ չիշտերով, Պէշիքթաշեանի Բարդուղիմէ քաղուիւր, եւ Պ. Քէրէթթէեան՝ Դուռնանի Իղձի առ Հայաստանը։

Օր. Պապայեան, ծանօթ երգչուհին, երգեց Մասնէի Սիսէն եւ Վերտիի Թրաքիաքայէն երկու կտոր, եւ Պ. Շախազարեանը՝ Ռէյնէի Սիւկիւտին կտոր մը եւ Զայն տուր ո՛վ ծովակը։ Երկուքն ալ չեմամպէս ծափահարուեցան եւ հրաւիրուեցան կրկնել իրենց երգը։

Օր. Զուարթ Պէշիքթեան իր ճշմարիտ արուեստագէտի հոգին ու պատրաստութեամբ դերասանուհւոյ յատկութիւնները ցոյց տուաւ՝ հայեւրէն արտասանութեամբ մը։

Վարամ Սվանեան՝ զարկաւ Ռիպէշթէնի մէկ Ֆանթիզին, Տվորչաքի Լիժանքը եւ իր լը Պեռմէ հեղինակութիւնը։ Հասարակութիւնը, հիացմամբ յափշտակուած, գինքը մէկ քանի անգամ ի տես կոչեց, եւ ստիպուեցաւ զարնել ուրիշ կտոր մըն ալ, իր ամենասիրտուն ըս Միլզիքը։ Արշակ Զօպանեան վերլուծեց խաչատուր Աբովեանի կենանք ու գործը, եւ կարգաց Վերջ Հայաստանի ժամանէ մօրմօքիչ ձգբէն մէկ քանին որոնք խորին ապաւորութիւն յառաջ բերին ունկնդիրներուն վրայ։

Պ. Գ. Գալֆայեան, երիտասարդ երաժիշտ մը որ զեռ նոր սկսած է ուսումնասիրել իր արուեստը, բայց որ առջի քայլէն իսկաւորպ տաղանդի մը ապացոյցները կուտայ, երգեց իր հեղինակած կտորներէն երկուքը, Օտօրը եւ լը Մուհեն։

Պ. Մ. Միւրզաեանց ի վեր հանեց, ատենա-

բանութեամբ մը, այն փայլուն արդիւնքները զոր Բարիզի հայ ուսանողութիւնը տուաւ վերջերս եւ ճացատրեց կարեւոր զերը զոր ուսանողութիւնը պէտք է կատարէ ազգին բարոյական զարգացման գործին մէջ։

Հ. Սուքիաս Պարոնեան որ կը նախադասէր երեկոյթին, խրախուսական խօսքեր ուղղեց ուսանողութեան, եւ Պ. Յ. Իսքէնտէր հանդէսը փակեց սիրուն բանաստեղծութեամբ մը ուր կը գնահատէր եւ կը ներբողէր Բարիզի հայ ուսանողներուն լուրջ, արդիւնեւոր եւ իրապէս ազգասէր գործունէութիւնը։

Հասարակութիւնը մեկնեցաւ խանդավառ տոյաւորութեամբ մը այս գեղեցիկ հանդէսէն որ ոչ միայն ազգային տոնի մը ջերմութիւնն ունեցաւ, այլ միանգամայն փայլը ճշմարիտ բարիզեան երեկոյթի մը՝ զուտ հայ ուժերով կազմուած։

Ուրախութեամբ կ'իմանանք թէ Բարիզի հայ գաղթականութիւնը որոշած է հանգանակութիւն մը բանալ եւ գումար մը ձեւացնել որով Ուսանողական Միութիւնը կարենայ վերականգնել իր մատենադարան-ժողովատեղին, որ՝ այս անգամ ամուր հիմքերու վրայ հաստատուած՝ ազգային եւ մտաւորական կեանքի կեդրոն մը պիտի ըլլայ Բարիզի մէջ։

— Կարամ Սվանեան հրաւիրուեցաւ Նոյ։ Ճին, Բարիզի ազնուապետական բարձրագոյն ընկերութեան վերաբերող մարքիզուհի աը Սէն-Բուրի մէկ ընտանեկան ցերեկոյթին, ուր նուագեց իր մէկ քանի կտորները՝ ջերմաղին յաւաղութեամբ։ — Նոյ. 15ին մամուկցեցաւ մեծ նուագահանդէսի մը որ տրուեցաւ Օթէլ Բիցի սրահին մէջ՝ Նորին Արքայական Բարձրութիւն Ինֆանդա Նուլլա իշխանուհոյն հովանաւորութեամբ, եւ յաղթական ընդունելութիւն մը գտաւ բարիզեան ամենանորը ու տոնիկ ունկնդիրներու առջեւ։ — Նոյն գիշեր գանուեցաւ դարձեալ մարքիզուհի աը Սէն-Բուրի մէկ երեկոյթին, ուր ներկայ էին Սէն-Սան, Տիէմէն, Բագէլլա, Բու Հէովիէօ, Ալպէն Վանտա, Եւն։

— Բարիզի Հայ գաղթականութեան ամենէն համակերպի եւ տաղանդաւոր անդամներէն մէկը, Տր. Մ. Էլմասեան, իր ամենբարձրական ուսումնասիրութիւնները յառաջ կը տանի Բասթօնեան Հաստատութեան մէջ, ուր մտած է 95էն ի վեր Քիշ մը ժամանակ իբրեւ աշակերտ հեղափոխին մէջ պատրաստուել յետոյ, Պ. Էլմասեան ընդունուեցաւ անօրէն Պ. Ռուին կողմէ իբրեւ աշխատակից՝ Հաստատութեան ուսում-

նպաստներէն մէկուն Գ. Մոռաքսի . այդ անձին հետ զործակցութեամբ , կ'աշխատի ջերմամի- զութեան բուժման վրայ (la scrothérapie de la gonorrhée) , եւ արդէն հրատարակած են ախտաբանա- կան բնասութեան ուսումնասիրութիւն մը միջոցական քոֆսիններու մասին , եւ պիտի հրատարակեն ընդհուպ ուրիշ մէկ քանի նմա- նօրինակ աշխատութիւններ : Բացի զործակցա- բար ուսումնասիրութիւններէ , Գ. Էլմասեան իր անհատական խուզարկութիւնները կեդրոնա- ցուցած է կապուտ-հագ (coqueluche) հիւանդութեան պատկը գտնելու : Կը մաղթենք որ մեր բարե- կամն ու աշխատակիցը յաջողէր հասնել իր նպատակին եւ հայ անունը որ աւելցնէր շարքին մէջ այն գիտնականներուն որոնք մարդկութիւնը կը զինեն Հիւանդութիւն բուժաւորին դէմ :

— Գ. Օկրուք Բառէէն որուն ուսումնասի- րութիւնները ծանօթ են Մովսէս Խորենացոյ պատմութեան վրայ , պիտի սկսի Դեկտ. 12ի եր- կուշարթի օրը , Արեւելեան կենդանի լեզուներու վարժարանին մէջ , դասախօսութեանց շարք մը հին Հայաստանի աշխարհագրութեան ու պատ- մութեան վրայ : Այսպիսի դասախօսութիւն մը Եւրոպայէ մէջ առաջին անգամն է որ կը հիմ- նուի . եւ շահեկան պիտի ըլլայ տեսնել թէ ի՞նչ- պէս հմուտ դասախօս , որ մինչեւ հիմա սխալ- ներ քանդելով զբաղած էր , պիտի վերաշինէ Հայտը պատմութիւն մը՝ գիտական հողի մը վրայ գետեղուած :

Մեր աշխատակից եւ յայտնի բանասէր Գ. Կարապետ Բասմաջեան այդ դասախօսութեանց մասին յօդուած մը պիտի նուիրէ Աննիէիսի յա- ումջիկայ թիւին մէջ :

— Գ. Յակոբ Պոյաճեան , ծանօթ Թուաքան եւ ուսուցիչը , Բարիկ կը գտնուի այս միջոցիս Եկած է տպագրել տալու իր մէկ Ֆրանսերէն ինքնուրոյն աշխատութիւնը , որուն նպատակն է տարրական ուսողութեամբ լուծել տալ այն բոլոր խնդիրները որ ճարտարագիտներու գոր- ծառնութեանց համար հարկաւոր են , եւ որ մինչեւ հիմա բարձրագոյն ուսողութեամբ կամ կռաճիփով կը լուծուէին միայն : Գ. Պոյաճեանի ձեռնարկը մեծապէս պիտի զիւրացնէ ճարտա- րագիտութեան պատրաստողներուն աշխատու- թիւնը , եւ բարձր գիտութեան խրթութիւն- ներէն պիտի թեքիւցնէ գեղարուեստի այդ ծիւղը ուր գեղեցիկագիտական զգացման զարգացումը կաշկանդուած էր հայիւն կնճռոտ դժուարու- թիւններով : Գ. Պոյաճեանի գործը արդէն տպա- գրութեան յանձնուած է եւ պիտի հրատարակ

ելլէ քանի մը ամիսէն , հետեւեալ տիտղոսով՝ Manuel du bachelier constructeur ou Traité des mathématiques élémentaires appliquées aux constructions civiles.

Յաջողութիւն կը մաղթենք եւ կը յուսանք մեր յարգոյ բարեկամին նոր ու օգտակար ձեռ- նարկին :

ԱՅՔ ԲԱՐԵՐԱՐՆԵՐ. — Արտասանմանի թերթերուն մէջ կը կարդանք թէ Գ. Իսահակ Ժամարեան , Մոսկուաքանակ ծանօթ զբամա- տէրը , իր ծննդավայրին՝ Շուշիի մէջ հաստա- տած է հիւանդանոց մը , որուն յատկացուցած է 110,000 ռուպլիի դրամագում մը : Այս բա- րեգործական հիմնարկութիւնը նոր օղակ մը կու- զայ աւելցնել երկայն շղթային զոր Գ. Իսահակ Ժամարեան եւ իր եղբայրները հիւսած են ա- մէն տեսակ ազգօգուտ նուիրատուութիւններով : Աղքատ ուսանողներու օգնելու , եւ մանաւանդ վերջին զէպքերէն ի վեր՝ Թրքահայ բազմաթիւ որբերու ապրուստն ապահովելու համար . կ'ըն- ուի թէ 18,000 օսմ. ոսկի նուիրած են . եւ կը կարծուի թէ Տաթեւի վանքն ալ պիտի վերա- շինի տան :

Գ. Իսահակ Ժամարեան մասնաւորապէս սի- բիլի դարձուցած է իր անունը գրասէրի առա- տաձեռնութիւններով , որոնք հիմա չափազանց սակաւագէպ են մեր հարուստներուն ջրով : Իր ծանրութիւն է որ հրատարակուած է Արդիւնի երկասիրութեանց նոր ու գեղեցիկ տպագրու- թիւնը , որ հեղինակին գործերուն մէկ կարեւոր մասը կը պարունակէ , եւ զոր կը յուսանք ամբողջացած տեսնել երկրորդ հատորով մը , ուր ամփոփուին Արդիւնի բոլոր անտիպ ձե- ոագիրները , նամակները , յիշատակարանը , գրա- բար ու աշխարհաբար գրուած քերթը , գրական , ցեղազրական , մանկավարժական աշխատու- թիւնները , օտարներէ անոր մասին գրուած բոլոր հատուածները , որպէս զի ոչինչ կորսուի այդ մեծ Հայուն գործէն , որուն մէջ ամէն բան շահեկան է :

ՄՈՐԱՃԻ ՏԱՍԱՄԵՐԱԿ. — Ռուսահայոց միակ ամսաթիւրթը , ՄՈՐԱՃԻ , իր տամամեակը կը տօնէ այս միջոցին , Նոյեմբերի թիւը արտա- տողոր հանդիսաւորութիւն մը պիտի ընծայէ : Մեր յատկիկայ Թուով պիտի սանձ ուրուագիծ մը այդ կարեւոր պարբերականին տասնամեայ գրական գործունէութեան վրայ : Առ այժմ կը փութանք մեր նորհաւորութիւններն ուղղել

մեր պաշտօնակցին, եւ մաղթել բազմաթիւ տաճարամեակներ :

ԲԱՏՅՈՒՄԱՆ ՄԱՆԱԲԱՐԱՆՆԵՐ. — Մուրճի մէջ

կը կարգանք թէ Սեպտեմբեր 27ի, կիրակի օրը, Թիֆլիս, Հայոց ինքնավարի գերեզմանոցին մէջ, ուր թաղուած է Բաֆֆի, տեղի ունեցաւ կայծերու հեղինակին մահարձանին բացումը : Հանդիսաւոր պատարագէ մը յետոյ՝ որ կատարուեցաւ ինքնավարի եկեղեցւոյն մէջ, եկեղեցական դասը, թեմին առաջնորդին եւ պատարագող քահանային հետեւելով, ուղղուեցաւ թափորով դէպի Բաֆֆիի գերեզմանը, իրենց հետ ունեցաւ մահարձանի յանձնախմբին անդամները եւ հազար հոգիի մօտ բազմութիւն : Հոգեհանգիստ կատարուեցաւ այնտեղ, եւ հանդէսը վերջացաւ ատով : Մահարձանը, չափազանց պարզ, կը բաղկանայ մոխրագոյն մարմարէ, խորանարդած եւ պատուանդանէ մը, եւ անոր վրայ կանգնած ճերմակ մարմարէ սիւնէ մը՝ որուն ծայրը մարմարէ տաւիղ մը կը կանգնի Այս նշանակարժեքնէն կը բուշակենք որ անորոշ ու մերկ կոթող մը ըլլալու է այդ մահարձանը, զորի՛կ հեղինակին խիզար ու կրկուտ հոգին պատկերացնող ու եւ է դրոյմէ Բայց խառապահանջ չըլլանք եւ շատանալէ զօհուսակութեամբ արձանագործով այդ գեղեցիկ նորութիւնը որով հայ ժողովուրդը առաջին անգամ ըլլալով մահարձան կը կանգնէ իր մէկ գրագէտին վրայ :

ՍՏԱՃՈՒԱԾ ԳՐԲԵՐ

Գ. ԵՋԵԱՆ. — Մեծն Պետրոսի յարաբերութիւնները Հայ ազգին հետ. — Ստուար հատոր մըն է ուր Պ. Եղեան հաւաքած է բոլոր վկայութիւնները (հայերէն, ռուսերէն, ֆրանսերէն, լատներէն) որոնք վերաբերութիւն ունին հայ ժողովուրդին եւ Մեծն Պետրոսի միջեւ անցած բանակցութեանց՝ Պարսկական Հայաստանին Ռուսոյ ձեռքն անցնելէ առաջ : Ընդարձակ ուսման յառաջաբանի մը մէջ, Պ. Եղեան մանրամասն պատմութիւնը կ'ընէ Ռուսոյն եւ հայ ժողովուրդին յարաբերութեանց, ոչ միայն Մեծն Պետրոսի ատենը, այլ եւ անկէջ ի վեր, մինչեւ արդի շրջանը : Աւելորդ է շեշտել կենսական կարեւորութիւնը այս հրատարակութեան որ ճիշդ իր ժամուն հրեւան կուգայ եւ որ նոյն իսկ

նշան մը կրնայ համարուիլ : Անահիթի մօտակայ թիւերէն մէկուն մէջ, մեր աշխատակից Բոօֆ. Ա. Մէյէէ ջննական յօդուած մը պիտի նուիրէ այդ գրքին :

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Դէպքերը արտասովոր երազութիւն մը ստանալու վրայ են, եւ դարավերջը որ կը մօտենայ՝ կը թուի վերջին արարին փակուած հապճեպէր մեծ թառակախաղայն՝ որ երկայն ատենէ ի վեր կը հիւսուի ձգտուած պետութիւններուն միջեւ : Խաղը մէկ հակառակ կրկնութիւնն է հին աշխարհին կարեւորագոյն երեւոյթին. վաղընջական ատեններուն մէջ, Արեւելքը կուգար կը խուժէր Արեւմուտքին վրայ, իր բերած հզօր արեւմտը զայն կը նորոգէր ու կը ճոխացնէր : Հիմա, Արեւմուտքն է որ դէպի զառամած ու թրմրած Արեւելքը կը խոյանայ եւ կ'ուզէ զայն թափանցել, իւրացնել ու վերականգնաւացնել, — մինչեւ որ թերեւս Արեւմուտքը՝ իր կարգին հասնի անկման շրջանի մը, եւ Արեւելքի ազգերը, իրենց ուժին գիտակցութիւնը վերստացած, զարթեալ զան տարածուիլ Եւրոպայի վրայ :

Ահա դար մըն է որ Եւրոպան ուշադիր կը հետեւէր Ասիոյ դանդաղ քայլալուսններուն, նայուածք կը սեւեռէր Ափրիկէի փորձիչ նախնականութիւններուն, ու պատեհ ժամուն սպասելով, իր անորժանները կը սրուէին : Առաջին քայլը ճամբորդներն ու գիտնականներն առին, այդ խորհրդաւոր աշխարհներուն կեանքն ու զաղտնիքը երեւան հանելով, այնտեղ առաջնորդող ճամբան հարթելով՝ եւրոպական ուժերուն առջեւ : Յետոյ երկրախոյզներն ու միսիոնարները զացին այդ հինցած քաղաքակրթութեան կամ երկարատեւ վայրենութեան զանգուածներուն մէջ՝ եւրոպական գիտութիւնը, եւրոպական կրօնը, եւրոպական գաղափարը տարածել : Եւ ահա այդ բարոյական աշխարհականութիւններուն ետեւէն, քաղաքական Եւրոպան կը սկսի իր բանականութեամբ զրկել ու նութական տիրապետութիւնը սկսուած գործը կնքել : Հնդկաստանը, Նիգիտտը, Անգլիացուց ձեռքն են, եւ վաղը ամբողջ Ափրիկէն թերեւս անոնցը պիտի ըլլայ : Ռուսիա Հիւսիսային Ասիան ու Պարսկաստանն մաս մը դրուած է, կը սկսի Չինաստանէն կտորներ փրցնել, արդէն